

De Democratische Duiding van Data

Totstandkoming actiepunten voor de provincie Utrecht

Gijs Boerwinkel
Socrates Schouten
Tessel van Leeuwen

7 januari 2020

Dit document koppelt de totstandkoming van acht actiepunten terug die op 4 december 2019 werden opgesteld tijdens de werkconferentie De Democratische Duiding van Data in het Provinciehuis Utrecht. Deze dag werd georganiseerd door Provincie Utrecht en Waag.

Op de werkconferentie werden zeven cases besproken, waarbij de casus-Snuffelfiets aan twee tafels werd behandeld. Omwille van de eenvoud spreken wij in dit document van acht cases. De gebruikte werkvorm is in het kort weergegeven op pagina 11.

Nr	Case	Opgavemanager	Tafelbegeleider
1	Snuffelfiets: gezond stedelijk leven	Liesbeth van Holten	Ivonne Jansen-Dings (PZH)
2	Snuffelfiets: gezond stedelijk leven	Stephen van Aken	Gijs Boerwinkel (Waag)
3	Smart Mobility: cameradata en real-time-verkeersstromen in een app	Waldo Kolk	Douwe Schmidt (TADA)
4	Een verbeterde ongevalregistratie voor een doelgericht verkeersveiligheidsbeleid	Anco Verstraaten	Sander van der Waal (Waag)
5	Wijk van de Toekomst	Harm van den Heiligenberg / Christa Docter	Meia Wippoo (Waag)
6	Baarnsche zoom interactief ontwerp	Luc de Horde / Joop Machielse	Arjan Widlak (Kafkabrigade)
7	Utrecht Stad: Merwedekanaalzone	Lydia Stulen	Job Spierings (Waag)
8	Energietransitie: Indicatoren Monitoren	Aart Kees Evers / Sander Meppelink	Socrates Schouten (Waag)

De actiepunten op een rij

1. Wees bewust (on)bekwaam op datagebruik en eigenaarschap als publieke zaak.
2. Wees transparant in het onderscheid dat je maakt tussen feitelijke data en interpretatie van data als grondslag voor beleid.
3. Maatschappelijke betrokkenheid om doelbinding en vaststelling van data-inwinning. Maatschappij is iedereen.
4. Gericht verzamelen en gericht delen van data en daar beleid op maken .
5. Bepaal (met/door bewoners) matters of concern voor de wijk van de toekomst uitgaande van de wijk als ecosysteem.
6. Neem een makelaarsfunctie aan als provincie om de discussie op een hoger plan te krijgen.
7. Experimenteer met een organisch ontwerpproces in een 3D-model met input van iedereen.
8. Organiseer een gesprek met de woordvoerders Energie van de Statenfracties over de vraag: "Hoe wil je meegenomen worden in de monitoring van de energietransitie?"

Casus 1: Snuffelfiets (1)

De Snuffelfiets is een project van de Provincie Utrecht, waarin inwoners met behulp van een mobiele fijnstofsensor op hun fiets, samen de luchtkwaliteit in de provincie in kaart brengen. Op deze manier ontstaat er een beter beeld van de leefomgeving en kan de Provincie op basis van big-data hierin beleid ontwikkelen.

"Het is belangrijk de burger intensief te betrekken, niet alleen als een extensie van het meetinstrument, maar als een essentieel onderdeel van het proces van besluitvorming."

Het actiepunt is een abstrahering van een zeer waardevolle discussie die uit de 'beste slechte' ideeën kwamen. Zo waren de slechte ideeën die het meeste bijval kregen:

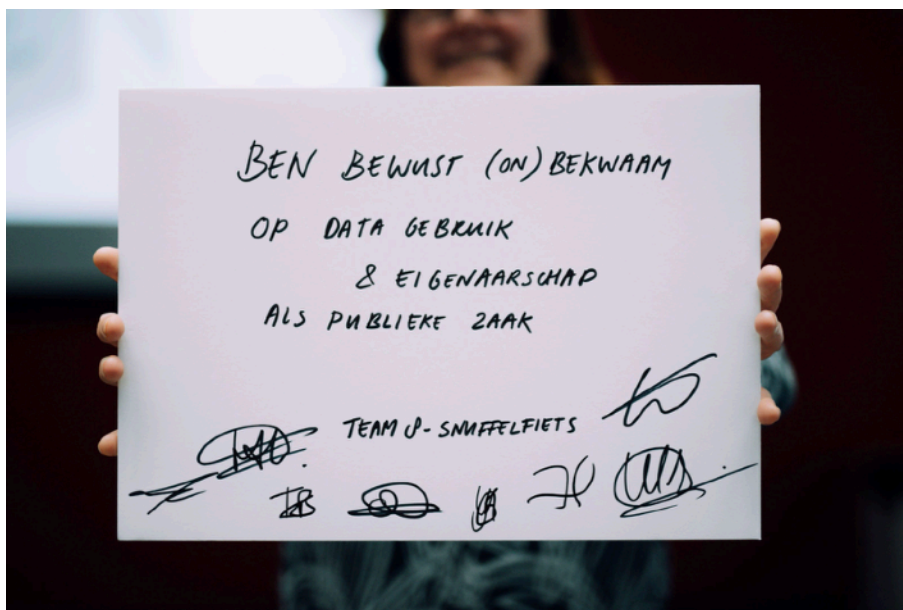
1. Zo veel mogelijk databronnen koppelen onder de aanname dat je zo 'meer inzicht' krijgt;
2. Het juridificeren, contracten afsluiten, onnodig complex maken en zo ook verantwoordelijkheid 'afkopen' (je hebt ooit 'ja' gezegd, dus de gemeente heeft geen 'schuld').
3. De kwestie luchtkwaliteit in de normale 'trage' molen van besluitvorming stoppen en burgers in 2025 een resultaat bieden (en ze tussentijds dus niet betrekken).

Hierbij viel op dat:

1. Men vond het aan tafel belangrijk om te snappen welke data met welk doel wordt verzameld en wat waar wordt gekoppeld (transparantie en verantwoording). Koppelen omdat het kan was uit den boze.
2. Er was een vrees dat dit soort trajecten leiden tot veel nieuwe contracten en afspraken in de juridische sfeer, om maar 'gedekt' te zijn. De vraag is dus hoe je hier als gemeente een modus in vindt. Mag/moet er meer risico worden gelopen in innovatieve trajecten?
3. (Deze was het populairst.) Men vond aan tafel dat het wel degelijk nodig is een bepaalde 'traagheid' in het proces te bouwen, om zo te zorgen voor ruimte voor afwegingen en het democratisch proces. Alleen is het risico dat dit heel onzichtbaar blijft voor de betrokken burgers en zij de relatie van hun meting ten opzichte van eventueel nieuw beleid of kaders niet zien en dus geen direct effect ervaren (en vertrouwen in overheid daardoor daalt).

Actiepunt:

Wees bewust (on)bekwaam op datagebruik en eigenaarschap als publieke zaak.

Casus 2: Snuffelfiets (2)

“Wat doen we met eventuele negatieve gevolgen van nog meer dataverzameling, zoals marktverstoring of datamisbruik?”

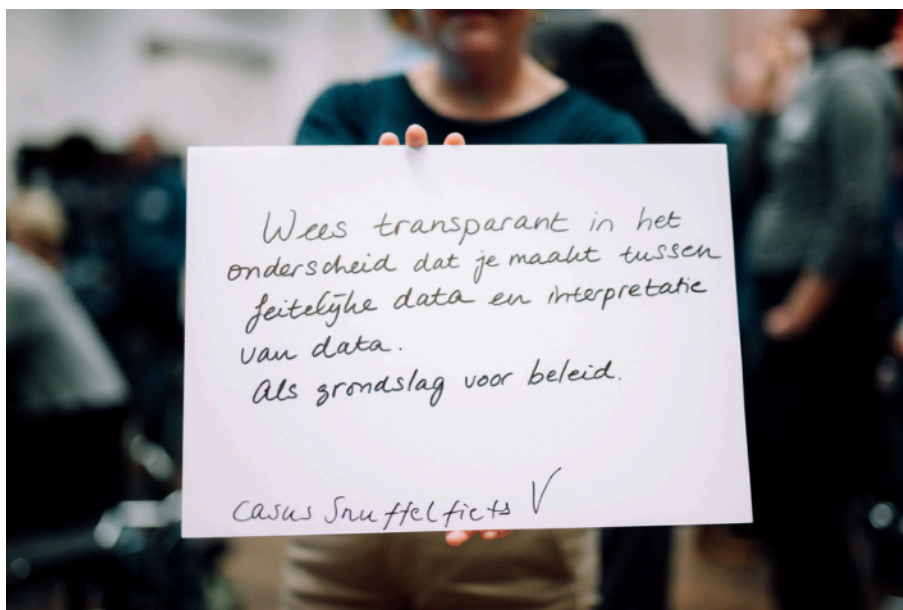
De discussie begon rond de TADA-principes vanuit verschillende hoeken. Er werd duidelijk dat de Snuffelfiets diverse soorten data verzamelt, wat vragen met zich meebrengt. De discussie convergeerde uiteindelijk naar: is meer data verzamelen altijd beter? Wat als de verzamelde data zaken aan het licht brengen die van invloed zijn op bijvoorbeeld de huizenprijs? Willen we deze dan wel verzamelen en publiceren? En wat als hier misbruik van gemaakt wordt, met een ander doel dan luchtkwaliteitsdata in eerste instantie wordt verzameld.

Vanuit deze discussie kwamen we op data-interpretatie en -presentatie. Hierin ligt veel mogelijkheid tot sturing en gebruik voor een bepaalde (politieke) boodschap. Bij verzamelen van steeds meer data moet hierin ook duidelijkheid worden gegeven. Uiteraard is het goed als beleid tot stand komt, op basis van bepaalde bevindingen uit verzamelde data. Maar hierin is het gevaar dat data al te politiek wordt gekleurd in de analyse. De groep pleitte hier voor een duidelijk onderscheid tussen ruwe data en geïnterpreteerde data. Op basis van de ruwe data is geen discussie mogelijk, dat zijn de meetwaarden. Maar op basis van de interpretatie is wel een politiek debat mogelijk en ook gewenst. Het onderscheid van deze twee is voor de groep een belangrijk punt in de betrouwbaarheid van data als ingrediënt, en voor het bestuur van de provincie als geheel. Er moet helderheid worden geboden over de gebruikte modellen, gemaakte analyses en ingenomen posities.

Een interessant punt dat werd besproken was datamisbruik/-manipulatie. Een voorbeeld dat werd genoemd was uit Duitsland, waar een bepaalde uitstootnorm zou worden gehanteerd in het volgende jaar. Deze werd gebaseerd op de uitstoot van dit jaar. Bedrijven besloten hierom dit jaar al hun vieze diesels heel veel te gaan laten rijden om de norm van dit jaar nog even flink op te schroeven.

Actiepunt:

Wees transparant in het onderscheid dat je maakt tussen feitelijke data en interpretatie van data als grondslag voor beleid.

Casus 3: Smart Mobility

Technologische ontwikkelingen en digitalisering in de wereld van mobiliteit bieden kansen voor slimmer en duurzamer reis- en rijgedrag. De provincie Utrecht werkt momenteel aan de uitwerking van een uitvoeringsprogramma Smart Mobility. Het op orde brengen van mobiliteitsdata vormt daarin de basis. Met de slag van data naar informatie willen wij vervolgens randvoorwaarden creëren voor de grootschalige introductie van slimme mobiliteitsdiensten zoals Mobility as a Service (MaaS) en het beschikbaar stellen van multimodale verkeersinformatie zodat we meer mensen verleiden om de fiets en het openbaar vervoer te gebruiken.

“Wat als de metingen afwijken van de beleving van mensen?”

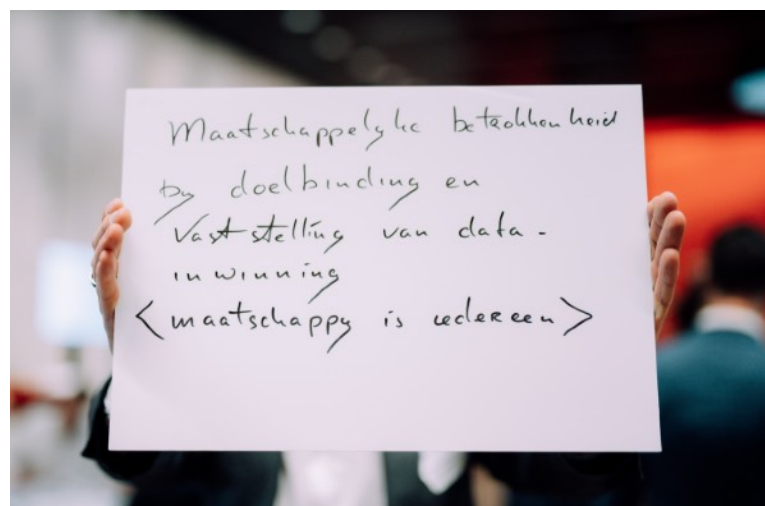
Er kwamen meerdere voorbeelden langs waarbij metingen afweken van de beleving van mensen. In het geval van een verkeersrotonde wordt de hele dag door data verzameld over het geluidsniveau, maar alleen het gemiddelde van een dag was beschikbaar. Hierdoor gaf de data geen inzicht in piekmomenten in de ochtend en in de avond. De bewoners ervaren vooral op die momenten hinder en de data hielp hen niet om dat te onderbouwen. De gemaakte en beschikbare analyse laat dus belangrijke feiten weg, laat staan de beleving van de omwonenden.

Aan tafel werd gezocht hoe de data kan worden verrijkt met de (subjectieve) ervaring van bewoners. Er ontstonden ideeën over het meten van emoties van burgers met aanvullende technologieën: social media schrapen en emoties meten met gezichtsherkenning. Maar dat was toch niet de goede richting. Het lijkt een beter idee om het kwalitatief en ‘analoog’ te houden: het gesprek aangaan met burgers en met andere partijen.

Op de Socrateslaan rijden elk half uur een stuk of dertig auto’s door rood. Dat komt niet omdat daar zoveel eigengereide weggebruikers wonen, maar omdat het licht daar ergerniswekkend lang op rood blijft staan gegeven het overzichtelijke kruispunt met rustig verkeer. Uit de data willen we graag conclusies trekken dat individuen iets fout doen; we zijn minder goed om in te zien dat het systeem in dit geval zo is ingericht dat het overtredingen uitlokt. Meer data zou tot betere sturingsmaatregelen kunnen leiden, maar het benodigde type aanvullende data is significant lastiger om te verzamelen.

Actiepunt:

Maatschappelijke betrokkenheid om doelbinding en vaststelling van data-inwinning. Gedeelde verantwoordelijkheid: maatschappij is iedereen.

Casus 4: Ongevallenregistratie

Verkeersveiligheid is een belangrijk thema. De provincie investeert in de verbetering van de verkeersveiligheid. Enerzijds door het nemen van infrastructurele maatregelen, anderzijds door te investeren in voorlichting, educatie en handhaving. Voor het maken van keuzes over de te nemen maatregelen zijn cijfers over verkeersongevallen onontbeerlijk.

“Hoe wordt besloten welke data, op welk moment en met wie wordt gedeeld?”

De casus werd ingeleid door de vlotte en enthousiaste casus-houder (Anco Verstraaten) die veel wist te vertellen en in de brainstormfase actief meedeed in het reverse brainstormen. De vragen vanuit de Tada-waardes convergeerden als vanzelf richting het probleemstuk van databeheer. De kernvraag werd daardoor “Hoe wordt besloten welke data, op welk moment en met wie wordt gedeeld?”

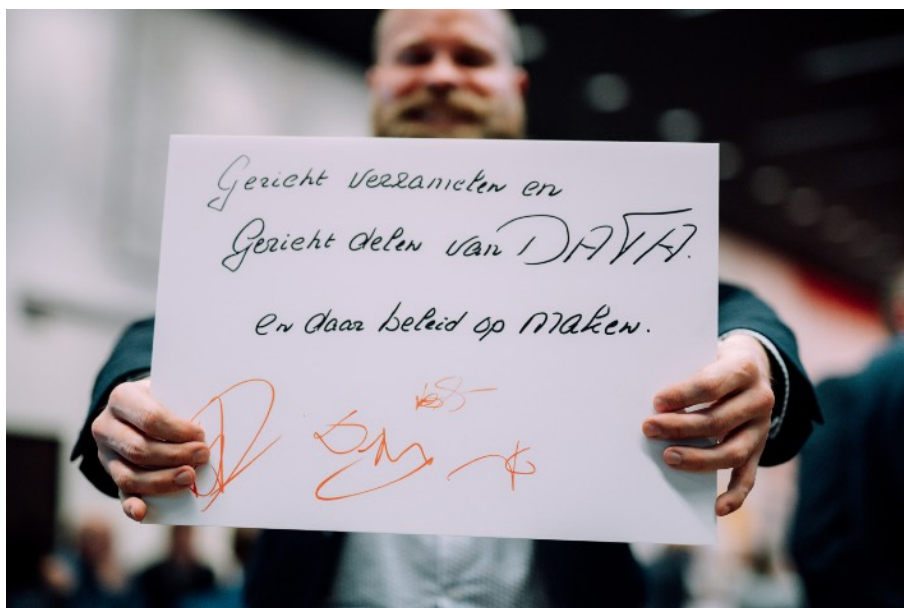
Qua slechte ideeën was er vrij veel overlap en eensgezindheid over het feit dat het verkopen van data geen goed plan zou zijn. Het ultiem slechte idee was het volledig verzamelen van ieders data op elk moment, en het delen met wie dat maar wilde. Het omdraaien leidde vanzelf tot het actiepunt. Als context was de tafel het er over eens dat resultaten niet herleidbaar moeten zijn tot personen, en dat data alleen specifiek moeten worden gedeeld met geselecteerde afdelingen/organisaties. Privacy-by-design staat hierbij centraal.

De rol die gezien werd voor de Provinciale Staten hierin was interessant. Er werd breed gevoeld dat die betrokken moeten zijn om te bepalen wie welke data moet kunnen inzien, maar tegelijk dat het uiteraard niet werkbaar is als ze voor elk geval moesten aantreden. Het beleid moet dus generieke handvatten bieden voor specifieke casuïstiek.

Dit was een tafel met een Gedeputeerde (Robert Strijk), twee PS-leden, ambtenaren van de provincie en van het interprovinciaal overleg (IPO) waar zij gezamenlijk aan een oplossing werkten. Veel eensgezindheid over het feit dat het middenbestuur hier iets mee moet.

Actiepunt

Gericht verzamelen en gericht delen van data en daar beleid op maken.

Casus 5: Wijk van de Toekomst

Hoe ziet de Wijk van de Toekomst eruit? Maatschappelijke vraagstukken zoals de energietransitie, de woningbouwopgave, sociale vraagstukken, duurzame mobiliteit en een gezonde leefomgeving vragen om een passend antwoord op het lokale en regionale schaalniveau. Maar eigenlijk hebben we nog nauwelijks een idee hoe de wijk van de toekomst er uit ziet, de beelden hierbij zijn heel verschillend. Voor de verkenning gaan we in de eerste plaats uit van de ambitie zoals verwoord in het coalitieakkoord: de wijk als innovatieruimte, een wijk waar duurzame innovaties kunnen worden gecombineerd.

“Hoe kunnen we er voor zorgen dat de wijk van de toekomst inclusief is/blijft?”

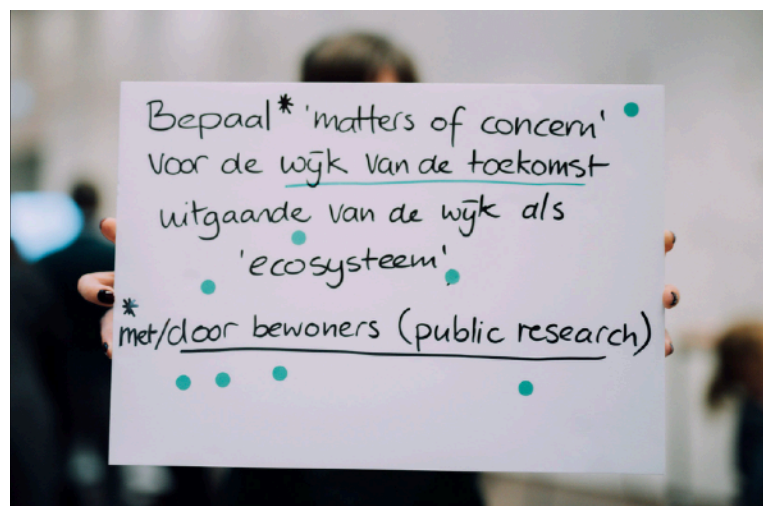
De case-eigenaren presenteerden vier versies van een toekomstige slimme wijk, waarbij ze zich voor de exercitie wilden focussen op 2 van de 4 (slimme wijk vs. we doen het zelf wijk). De groep besloot al snel dat een wijk van de toekomst elementen van alle vier de wijken in zich zou (moeten) hebben. Het grootste deel van de tijd werd gependend aan de zorg dat een scheiding van de soorten wijken, ook tot een vorm van klassenscheiding / scheiding tussen opleidingsniveau / inkomens zou leiden, en er was een zorg over onbeweeglijkheid, en vastzitten aan een soort wijk. Omdat slechts een van de vier wijken technologie- (en data-) gedreven leek (de slimme wijk) ging de discussie niet per se over technologische innovatie, maar meer over sociale innovatie. De centrale vraag waar de *silly six*-sessie op focuste was: Hoe kunnen we er voor zorgen dat de wijk van de toekomst inclusief is en blijft?

Er waren meerdere slechte ideeën die veel stemmen kregen, zoals: maak een wijk met alleen maar gestandaardiseerde woningen – iedereen krijgt altijd hetzelfde: niemand wordt bevoordeeld, maar ook is niemand echt tevreden. Aan de andere kant is het creëren van aparte wijken voor aparte typen ook geen oplossing. Take-away: behandel technologie niet los van de sociale context vanuit een functionele opstelling maar laat de ontwikkeling van dit soort wijken in een echt living lab tot stand komen.

Er is weinig tijd besteed aan de rol van de provincie hierin – omdat wijken natuurlijk onderdeel van gemeenten zijn - en op wat voor manier technologie en data een rol spelen in het vormgeven van een nieuwe soort wijk. Wat opviel is dat een ‘we doen het zelf’ wijk bijna als een soort hippiecommune werd gezien, waarschijnlijk doordat het als tegenpool van de slimme wijk (tech en data gedreven) neergezet werd. Ondanks dat de scheiding van soorten wijken door de groep als onwenselijk gezien werd, ging de discussie steeds uit van vastzitten aan/in stereotype wijken.

Actiepunt

Bepaal (met/door bewoners) ‘matters of concern’ voor de wijk van de toekomst uitgaande van de wijk als ‘ecosysteem’.

Casus 6: Baarnsche Zoom

Baarnsche Zoom vormt een casus voor de afweging tussen de ambities op gezonde leefomgeving (o.a. WHO-advieswaarden) en het ruimtelijk beleid i.c. het rode contourenbeleid. Vanuit de opgave gezonde leefomgeving is woningbouw op deze locatie niet wenselijk. Op basis van formele wet- en regelgeving mag er evenwel binnen deze rode contour gebouwd worden en beschikken wij als provincie niet over juridische instrumenten om dit type ontwikkelingen tegen te houden.

"Hoe voorkom je tunnelvisie of framing en hoe schep je de voorwaarden voor inzicht in de discussie?"

De discussie startte met een presentatie van geo-simulatie-software. Deze simulatie was reeds geladen met data. Je zag een nieuwe wijk op de Baarnse Zoom en cijfers die aangaven hoe deze inrichting scoort op allerlei indicatoren, zoals geluid en fijnstof.

Vooraf omdat de simulatie was geladen met bestaande data, kwam een discussie op gang over framing. Waar komt die data vandaan? Wat betekent die data? Is data objectief? Is de data beschikbaar voor de burger? Is er consensus over de data? Is de data toekomstbestendig? En van daaruit kwamen andere beperkingen in zicht. Wat is het speelveld? Is een rekenmodel niet eenzijdig? Is er een alternatief? Dit leidde tot de conclusie dat een dergelijke tool zowel tot *inzicht* kan leiden als tot *tunnelvisie*.

Het bouwen van een enorme glazen koepel over de Baarnsche Zoom werd gekozen als meest slechte oplossing. Deze oplossing staat mede model voor andere slechte oplossingen die ook het element van een schijnbaar gemakkelijke technofix in zich droegen. Steeds proberen we negatieve factoren in de omgeving te mitigeren met techniek, wat weer leidt tot nieuwe negatieve factoren die we weer opnieuw proberen te mitigeren met techniek. Wat niet gebeurt is de bron aanpakken, maar je veroorzaakt nieuwe problemen, zoals roetaanslag op de koepel, geen regen voor de tuin, maar ook sociale stigmatisering van de bewoners. Bovendien los je het probleem alleen lokaal op.

Maar in al deze problemen zagen de participanten ook nieuwe kansen:

- excellente kans voor de stadstuinbouw
- je kunt wonen en werken dan ook combineren
- dit is tevens een fieldlab voor onze reis naar Mars
- het zorgt voor sociale cohesie in de wijk
- het is een export-product
- het wordt een toeristenattractie

En daarnaast formuleerden de deelnemers twee leerpunten:

- je kunt wel techniek gebruiken, maar je moet de beperkingen zien
- je moet ook onderkennen dat je als wijk de bron niet kunt aanpakken

Instrumenten zoals de geosimulatiesoftware kunnen wel gebruikt worden om de discussie op een hoger plan te krijgen, maar daarvoor zijn voorwaarden nodig. Met name het verenigen van belangen – in een ideale wereld de kern van het democratisch discours – dreigt verloren te gaan als er alleen een keuze gemaakt kan worden tussen reeds in simulatiemodellen vervatte presentaties. Daarom moet het ontwerp van de simulatie aandacht krijgen. 'De discussie naar een hoger plan trekken' houdt hier dus in dat mensen betrokken worden bij de totstandkoming van de simulatie.

Hoewel niet iedereen even goed meekwam in de reversed brainstorm, had de tafel een hoog niveau van discussie. Deelnemers begrepen elkaar snel en werden het ook vlot eens. Complexe concepten als verevening of functiecombinatie – waarbij het fundament van een windmolen

bijvoorbeeld een dijk versterkt – vroegen voor sommigen wel uitleg, maar ging er daarna vlot in.

Aan deze tafel werd een groot aantal actiepunten geopperd:

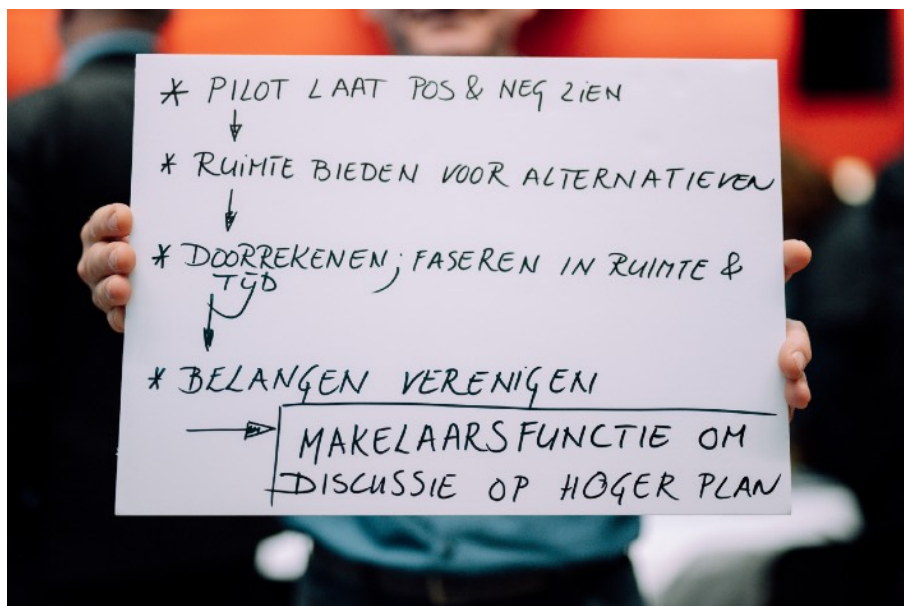
- Organiseer pilots en laat positieve en negatieve kanten zien
- Wees minder bang voor extreme ideeën
- Gebruik de tool voor het ontwikkelen van alternatieven
- Geef burgers de ruimte om een tegengeluid te laten horen
- Gebruik modellen om de consequenties van scenario's zichtbaar te maken
- Organiseer een sociale dialoog waaruit een beperkt aantal verschillende scenario's kan voortkomen, die ook doorgerekend worden
- Vergroot het speelveld geografisch, zodat je ook kunt verevenen. En bedenkt dat wat nu de rand van de stad is, straks het centrum kan zijn. Vergroot het speelveld dus ook in de tijd. Zeker daarin moet de provincie een makelaarsrol spelen om belangen in ruimte en tijd te verenigen.
- Faseer dit geheel. Zorg dat de staten eerst kaders stellen, organiseer input voor scenario's, reken het door, etc.

Dit geheel werd samengevat in:

Neem een makelaarsfunctie aan als provincie om de discussie op een hoger plan te krijgen.

Daarin zitten vier belangrijke stappen:

- pilots laten positieve en negatieve kanten zien
- biedt ruimte voor alternatieven
- faseer in ruimte en tijd en laat alternatieven doorrekenen
- geef aandacht aan het verenigen van (nog) tegengestelde belangen

Casus 7: Merwedekanaalzone

De Merwedekanaalzone transformeert van een verouderd kantoren- en industriegebied naar een gezonde en levendige stadswijk. Deze binnenstedelijke verdichting moet straks een belangrijk deel van de groei van de stad opvangen. Onderzocht wordt of hier tot 10.000 woningen gebouwd kunnen worden, inclusief bijbehorende werkgelegenheid en voorzieningen.

"Hoe kunnen we toekomstige bewoners van de wijk inspraak laten hebben op hun leefomgeving?"

De vertegenwoordigers vinden het belangrijk dat (een goede afspiegeling van) de daadwerkelijke toekomstige bewoners wezenlijk inspraak hebben in het ontwerpproces van hun wijk. Hun zorg is dat de nieuwe beschikbare data en (3D) visualisatietechnieken zulke levensechte en concrete verwachtingen wekken dat de werkelijkheid altijd teleurstellend zal zijn en er tussen eerste ontwerp en oplevering weinig ruimte is voor aanpassingen en nieuwe inzichten.

Getriggerd door de TADA waardenkaartjes kwamen gesprekspartners vrij snel tot de conclusie dat voor verwachtingen, betrokkenheid en draagvlak transparantie, inzichtelijkheid en inclusiviteit fundamenteel zijn en dat deze "aan de voorkant" geborgd moeten worden.

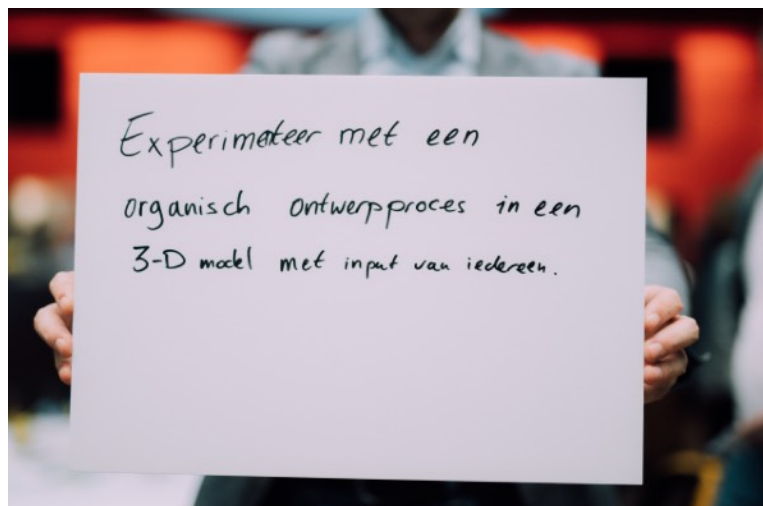
Wat dit lastig maakt is dat partijen die nu wezenlijk invloed hebben juist niet in de nieuwe wijk gaan wonen: de grondeigenaren (financieel belang) en woonbootbewoners (wiens uitzicht gaat veranderen en die mogelijk in bezwaar gaan). Terwijl men de daadwerkelijke bewoner helemaal niet kent, die kan immers van overal komen.

Geopperde ideeën (positief gemaakt) waren als volgt. Maak de 3D visualisatie vager of abstracter; Gebruik data van Funda, waarvan werd gezegd dat die database open was, waarmee je een goed beeld kunt krijgen van woonwensen van de gemiddelde Nederlander; De gebruikte data, onderliggende modellen en algoritmes moeten open en transparant zijn. In Helmond is het gelukt om in een wijk de belangen van grondeigenaren te koppelen: iedereen doet mee en iedereen betaalt en profiteert van investeringen.

Er is een groot intrinsieke motivatie bij de deelnemers om "het juiste" te doen. Ze voelen het als hun taak het belang van de nu nog imaginaire nieuwe bewoner te beschermen tegen gewortelde belangen. Daarin worstelen ze met de ruimte die het formele proces biedt, en de tegenstand die dit oplevert bij hun collegae of partners (de paradox: "men wil pas met een plan voor inspraak naar de burger als het definitief is"). De financiële en juridische belangen maken het dus heel moeilijk om een ontwerpproces te faciliteren: ontwerpen is per definitie een beetje rommelig en verwarrend proces.

Actiepunt

Experimenteer met een organisch ontwerpproces in een 3D-model met input van iedereen.

Casus 8: Energietransitie

Door een meer 'bottom-up' benadering vanuit de provincie kunnen we de lokale betrokkenheid verbeteren. Indicatoren die gebruikt worden zullen meer aansprekend zijn en moeten relevant zijn voor de regio. Daarnaast moeten ze niet alleen de effecten van de transitie meten, maar ook de voortgang van de transitie zelf (procesindicatoren). Bewustwording (van de noodzaak van de energietransitie) kan bijvoorbeeld gebruikt worden om de voortgang in beeld te brengen. Beleid kan zo gevormd worden op duidelijke, begrijpelijke, aansprekende indicatoren.

"Hoe kun je in de energietransitie meer beeldende en activerende indicatoren opvoeren?"

De casus gaat over 'flexibele' monitoring van de energietransitie, met als achterliggend idee dat de eind-indicatoren CO₂ en kWh nogal plat en kil zijn. Hoe kun je meer beeldende en activerende indicatoren opvoeren? Dat idee ontving veel enthousiasme aan tafel; de statenleden waren er bijzonder over te spreken. Toen de opgavemanager meldde dat het specifiek ging over de vraag hoe de meerwaarde van de provincie hierin kan worden aangetoond botste dat op onbegrip. Waarom zou je je daar blind op staren?

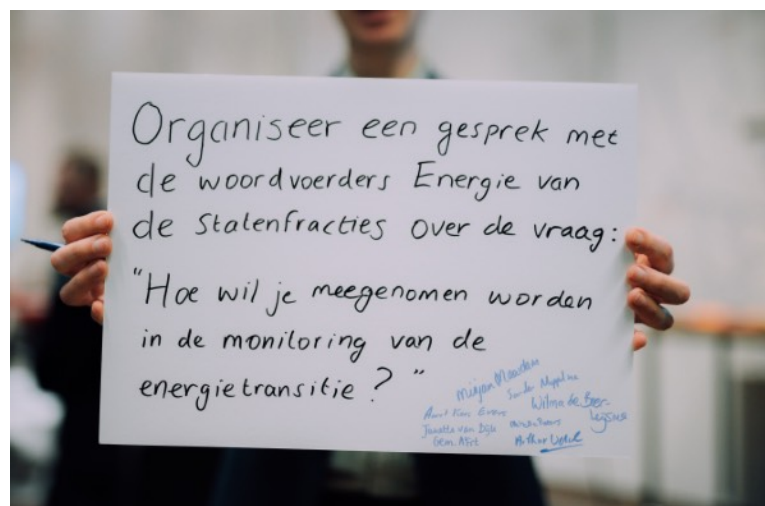
De tekeningen gingen veel over het doorschieten in een reflex of een uiterste: heel veel overleg, heel veel burgers, heel veel ambtenaren, enzovoorts. De slechtste oplossing was: de meerwaarde van de provincie (in de opgave 'monitoring van de energietransitie') aantonen door middel van de route: a. heel veel (intern) overleggen; b. dikke plannen maken; c. lijstjes afvinken. Dat is de klassieke *bureaucratische reflex*. Wat daar slecht aan is: je zuigt de energie naar binnen ipv naar buiten; je staart je blind op aantonen meerwaarde (dat wordt defensief); het probleem wordt naar de controle geduwd: angst ipv vertrouwen; je creëert je eigen valkuilen; je bent van tevoren aan het vastleggen hoe je het gaat meten.

Positief gemaakt: ga vroeg in gesprek met de Staten. Het gaat over dilemma's delen. Investeer in het netwerk, intern én extern. Neem daarin op een gesprek over data-ethiek. Je moet wel stevig investeren in dataverzameling, en juist niet op voorhand de keuzes maken.

De tafel was enthousiast en vond elkaar snel in het willen aansluiten op maatschappelijke en politieke energieën. Wat vinden burgers wat er allemaal met de energietransitie te maken heeft? Hoe kunnen we dat uitvragen? Maar het advies richtte zich vooral op het (snel / aan de 'voorkant') betrekken van PS.

Actiepunt:

Organiseer een gesprek met de woordvoerders Energie van de Statenfracties over de vraag: "Hoe wil je meegenomen worden in de monitoring van de energietransitie?"

Appendix: de werkvorm

<p>Tijd: 25 min</p> <p>Mini-interview door gespreksleider en casusvertegenwoordiger Vragen:</p> <ul style="list-style-type: none">
- Welke rol speelt technologie en data in deze casus?
- Welk maatschappelijk probleem lost het op?
- Wat merkt de inwoner van de provincie hiervan? <p>Vragenronde adhv TADA-principes Deelnemers stellen vragen aan de casus vertegenwoordiger aan de hand van een van de TADA-principes (elke deelnemer een principe). De vragen, antwoorden, kernwoorden worden op een groot vel papier (mindmap) geschreven.</p> <p>Selectie van probleemstelling Mindmap van onderwerpen en kernwoorden: uit de mindmap wordt 1 probleemstelling gekozen als input voor het vervolg van de workshop.</p>
<p>Tijd: 25 min</p> <p>Reverse brainstorming met silly six</p> <p>Silly-six tekenronde Deelnemers maken zes vlugge schetsen (6 x 40 sec. per schets, met 20 sec. rust tussendoor) met de meest slechte oplossingen voor het probleem. De tijd wordt (ook) plenair bijgehouden. Wat zou een ondoordachte of onhandige oplossing zijn? Het moet vlug, dus de ideeën mogen rommelig en geschetst zijn. Het hoeven geen meesterwerkjes te zijn. Je hebt geen tekentalent nodig. Het gaat hierbij dus <u>niet</u> om het bedenken van 'doemscenario's' maar om 'oplossingen die slecht zijn'. Daar zit een belangrijk nuanceverschil in: het eerste heeft een destructieve insteek, we zetten in op slechte oplossingen. Resultaat: zes slechte ideeën per persoon</p> <p>Silly-six uitleg & stemronde Aan de tafels presenteert iedere deelnemer zijn of haar ideeën. De overige teamleden stemmen (door middel van voting dots, ronde stickertjes) voor ieder op het slechtste idee. De ideeën worden besproken, en er wordt gekeken naar waarom deze dan zo slecht zijn. Resultaat: zes slechte ideeën per persoon, gestemd met voting dots</p> <p>Silly-six tweede stemronde Deelnemers vouwen de gekozen schets naar voren en lichten nog een keer kort toe waar dit ook al weer over ging. Uiteindelijk stemmen de deelnemers aan de tafel voor het aller-slechtste idee van de tafel. Combineer eventueel elementen uit verschillende ideeën. Resultaat: Eén slecht idee.</p>
<p>Tijd: 20 min</p> <p>Concreet actiepoint over waarden in technologiebeleid voor de provincie Utrecht</p> <p>Tafels bouwen hun slechte idee om tot het positieve tegendeel van het slechte idee uit de vorige ronde door middel van een sheet met 4 vlakken met de volgende vragen:</p> <ol style="list-style-type: none">
1. De slechtste oplossing die jullie hebben gekozen
2. Identificeer wat daar slecht aan is (in bullet punten)
3. Maak het nu positief
4. Concreet actiepoint voor de provincie Utrecht <p>Resultaat: ingevulde sheet + concreet actiepoint met zwarte stift op demonstratiebord schrijven en daar een foto van laten maken. Formuleer het actiepoint zo concreet mogelijk zodat het zonder context te begrijpen is. De actiepunten dienen als input voor het panelgesprek. De foto's van de actieboards worden groot in de statenzaal geprojecteerd.</p>